

TEATTERIALAN YHTEISTYÖ SUOMEN JA UNKARIN VÄLILLÄ

Olga Huotari

I

Suomen ja Unkarin välinen teatterialan vaihto on oikeastaan vasta 1970-luvulla kehittynyt asteelle, jolla voidaan puhua todellisesta yhteistyöstä. Tosin unkarilaisten näytelmien, varsinkin operettien ja kansannäytelmien esittämisellä on huomattavan pitkät perinteet Suomessa, mutta virtaus on ollut varsin yksipuolista Suomen ollessa saavana osapuolena. En katso aiheelliseksi tässä yhteydessä paineutua historian yksityiskohtiin: tohtori Aarne Laurila kirjoitti tästä ansiokkaasti 'Ystävät, sukulaiset' -teoksessa kuten myös Pirkko Koski Suomi-Unkari -lehden 3/1984 numerossa.

Suomalaisen teatterin esillä olosta Unkarissa kirjoitti puolestaan Éva Pap samaisessa 'Ystävät, sukulaiset' -kirjassa.

Todettakoon kuitenkin, että sotia edeltänyt aika toisaalta loi hyvän pohjan unkarilaisen teatterin vastaanotolle Suomessa, toisaalta 'myrkytti' melkoisen osan yleisöä operettihusaareillaan ja mustalaisromantiikallaan.

Tulen rajaamaan esitelmäni kuitenkin koskemaan ainoastaan teatterialan ja teatteriesityksien vaihtoa ja jätän siis huomioni ulkopuolelle yksittäisten näytelmien pääsyn toistemme näyttämöille.

II

Unkarilaisen teatterin varsinainen läpimurto Suomessa oli Budapestin Thália-teatterin vierailu Helsingissä kansallisteatterissa vuonna 1970. Károly Kazimirin **Kalevalan** näyttämösovitus oli paitsi mielenkiintoinen kokemus siitä, miten unkarilaiset tulkitsevat suomalaisten kansalliseeposta, myös teatteritapahtuma, joka jätti pysyvämpiäkin jälkiä suomalaiseen teatteriin. Paavo Liski ohjasi 1972 Oulun kaupunginteatterissa saman unkarilaisen dramatisoinnin ja se nähtiin myöhemmin myös muualla Suomessa. Hän ohjasi myös saman sovituksen Tallinassa 1980, jolloin suomalais-unkarilainen teatterialan yhteistyö kansainvälistyi.

Kansallisteatterit tekivät vastavierailun 70-luvun alussa, jolloin esitettiin Suomessa Mihály Vörösmartyn **Kirkonkellojen sankarit** (Czillei és Hunyadiak) vuonna 1972 sekä Unkarissa Teuvo Pakkalan **Tukkijoella** vuonna 1973. Tätä vaihtoa jatkoivat ohjaajien, lavastajien ja koreografienvierailut Suomen Kansallisteatterissa: László Marton ja Miklós Fehér vuosina 1976, 1977 ja 1979 sekä

Miklós Köllő 1976.

Helsingin Juhlaviikoilla vieraili Budapestin 25. teatteri vuonna 1972 esittäen Jancsón - Hernádin **Vapauden tuulet** sekä **Tou O'n epäoikeudemukainen kuolema**. Unkarin Valtion Nukketeatteri teki kulttuurivaihtosopimuksen puitteissa Suomen-kiertueen vuonna 1983. Samana vuonna esitti Pécsin Baletti Imre Eekin koreografioita. 1984 osallistui Győrin Baletti Kuopio tanssii ja soi -tapahtumiin ja teki myös kiertueen Suomessa.

Harrastajateatterien vaihtoyhteydet ovat olleet toistaiseksi vähäisiä. Helsingin ylioppilasteatterilla ja budapestilaisella Universitas-ryhmällä oli vastavuoroinen vierailu 1970-luvulla. Seinäjoen harrastajateatterikesä -tapahtumassa 1984 vieraili Salgótarjánin Szó Színház -teatteri ja Sätkyt -nukketeatteri esiintyi Kazincbarcikassa 1985.

Lisäksi Kalle Holmbergin ohjaama Veikko Sinisalon runo-ohjelma **70 vuotta täällä Pohjantähden alla** vieraili Budapestissa 1979.

Eräs kaikkein merkittävimmistä teatterialan yhteistyösuhteista on kehittynyt osin Unkarin kulttuuri- ja tiedekeskuksen myötävaikutuksella viime vuosina Helsingin kaupunginteatterin ja Budapestin Katona József -teatterin välillä. Myös tässä tapauksessa ensin syntyivät henkilökohtaiset yhteydet ja myöhemmin luotiin yhteistyön puitteet kulttuurivaihtosopimuksessa.

Katona József -teatteri teki toukokuussa 1986 Suomen kiertueen. Alfred Jarryn **Kuningas Ubu** esitettiin Helsingissä, Porissa ja Turussa. Helsingin kaupunginteatteri vei vastavierailullaan saman vuoden lokakuussa Budapestiin ja Miskolciin tanskalaisen Ludvig Holbergin klassikon **Jeppe Niilonpoika** Jouko Turkan ohjauksena.

Teatterien yhteyksiä ovat täydentäneet lisäksi vierailuohjaukset. Gábor Zsámbéki ohjasi kaupunginteatterissa kevään 1986 Tšehov-trilogian **Metsähiisi** -esityksen, ja Kalle Holmbergin vastaohjauksena Budapestissa 1987 keväällä on August Strindbergin **Isä**.

III

Teatteritaiteilijoiden ja alan asiantuntijoiden vierailuja on myös ollut. Opetusministeriön myöntämien stipendien turvin ovat olleet toisen maan teatterielämää tutustumassa mm. Ralf Långbacka, Kalle Holmberg, Gábor Zsámbéki sekä Unkarin johtava teatterikriitikko Tamás Koltai, jonka käynnin tuloksena on ilmestynyt laaja artikkeli Színház -lehdessä.

Suomen ja Unkarin ITI-keskuksien (Kansainvälinen teatteri-instituutti) välillä on toimivaa käytännön yhteistyötä, mm. säännöllistä materiaalinvaihtoa, jossa Unkarin ITI-keskuksella on keskeinen rooli julkaisujen kustantajana.

Asiantuntijavaihto jatkuu myös vuosien 1987 - 89 kulttuurivaihtosopimuksen puitteissa. Siinä on määrätty tälle vaihdolle yhden viikon kiintiö vuosittain.

Uusi yhteistyömuoto on Suomen ja Unkarin teatterikoulujen välinen vuosittainen kahden opiskelijan vaihto kahden viikon ajaksi 1987 alkaen. Yksittäisiä tapauksia on ollut jo aikaisemminkin. 70-luvun lopulla tiedetään yhden suomalaisen opiskelleen Unkarin Valtion Nukketeatterin koulussa ja toisen 80-luvulla Budapestin teatterikorkeakoulun musikaalilinjalla.

IV

Teatterialan yhteistyön mahdollisuudet kehittyä edelleen ovat erittäin hyvät. Taiteilijain väliset henkilökohtaiset yhteydet ovat tulleet jäädäkseen ja ne vaikuttavat vastaisuudessa virallisten suhteiden syntymiseen.

Tulevaisuudessa ensisijaisen tärkeä on tehdä tunnetuksi toistemme nykyteatteria ja lisätä tietoja. Sitä palvelevat esitysten vaihtaminen, aikaisempaa laajempi videointi-mahdollisuuksien hyväksikäyttö, ohjaajavierailut sekä asiantuntijain - myös kriitikoiden - vaihto.